

Wyrok z dnia 8 grudnia 1998 r.

II UKN 357/98

Wykonywanie pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 53 ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) może być udowodnione wszystkimi dostępnymi środkami dowodowymi, w tym opinią biegłego.

Przewodniczący: SSN Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Myszkowski, Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 8 grudnia 1998 r. sprawy z wniosku Adama M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 22 stycznia 1998 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 22 stycznia 1998 r., którym oddalone zostało odwołanie Adama M. od decyzji organu rentowego odmawiającej wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił temu wyrokowi naruszenie art. 224 § 1, 227, 233 § 1, 235 zdanie pierwsze, 236, 244, 328 § 2 KPC oraz art. 477¹⁴ § 1 KPC poprzez przedwczesne oddalenie odwołania. Zdaniem Rzecznika, Sąd nie wyjaśnił czy zatrudnienie wnioskodawcy przy pracy szkodliwej dla zdrowia odpowiadało warunkom działu III rozdziału I ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oraz przepisom rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytal-

nego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) wymaganym dla przyznania prawa do wcześniejszej emerytury. Orzeczenie z naruszeniem tych przepisów miało istotny wpływ na zastosowanie prawa materialnego. Dlatego Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Decyzją z dnia 27 czerwca 1997 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. odmówił Adamowi M. prawa do wcześniejszej emerytury z uzasadnieniem, że nie spełnia on warunków wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytury i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), w tym przede wszystkim nie posiada 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach. Nie spełnia też warunków do przyznania emerytury na podstawie ogólnych przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych rozpatrując odwołanie ustalił, że okres zatrudnienia wnioskodawcy wyniósł ogółem 40 lat i 6 miesięcy. W Państwowym Zakładzie Wydawnictw Lekarskich wnioskodawca pracował od 16 grudnia 1958 r. do 31 grudnia 1991 r. na stanowiskach: starszego asystenta laboratoryjnego, starszego technika i kierownika laboratorium. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego: „ze świadectwa pracy wydanego 31 grudnia 1997 r. wynika, że za cały okres pracy zawodowej wnioskodawcy wypłacano dodatek szkodliwy według II stopnia szkodliwości...” Sąd uznał za fakt bezsporny, że praca ta była wykonywana w warunkach uciążliwych dla zdrowia i z tego tytułu przysługiwały wnioskodawcy pewne uprawnienia. Zdaniem Sądu jednak sam fakt pracy w warunkach szkodliwych nie dawał podstaw do starań o wcześniejszą emeryturę, bowiem praca wnioskodawcy i analogiczna praca np. w kinematografii nie zostały umieszczone w wykazie A dział XIV stanowiącym załącznik do wspomnianego już rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym.

Uzasadniony jest zarzut kasacji, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem przytoczonych w kasacji przepisów postępowania, a w tym 224 § 1 i art. 233 § 1 KPC co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Organ rentowy odmówił Adamowi M. prawa do wcześniejszej emerytury albowiem uznał, że nie przedłożył on odpowiedniego, w myśl przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zaświadczenia lub świadectwa pracy. W przedłożonym przez Adama M. zaświadczeniu z dnia 19 sierpnia 1996 r. (w odpowiedzi na odwołanie organ rentowy mylnie podał rok 1997) - Wydawnictwo Lekarskie - PZWL, następca prawny zlikwidowanego Państwowego Zakładu Wydawnictw Lekarskich stwierdziło, że wnioskodawca pracował w PZWL od 16 grudnia 1958 r. do 31 grudnia 1991 r. w warunkach szkodliwych dla zdrowia przy pracach szczególnie obciążających narząd wzroku i wymagających precyzyjnego widzenia. Z treści świadectwa pracy wydanego 31 grudnia 1991 r. wynika, że przez cały okres pracy w PZWL wnioskodawca otrzymywał dodatek za pracę w szkodliwych warunkach według II stopnia szkodliwości. W aktach rentowych znajduje się też pismo Wydawnictw Lekarskich PZWL z dnia 15 września 1997 r. W piśmie tym PZWL stwierdza, że w jego przekonaniu prace jakie wykonywał wnioskodawca były odmienne od prac przewidzianych w wykazie A dział XIV pkt 5 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego. Dlatego też PZWL nie wydało wnioskodawcy zaświadczenia o pracy w szczególnych warunkach.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 17 czerwca 1997 r. oddalone zostało powództwo Adama M. o sprostowanie świadectwa pracy poprzez uzupełnienie jego treści i wskazanie przepisów prawnych, na podstawie których wnioskodawca otrzymywał dodatek za pracę w warunkach szkodliwych. Sąd uznał, że powód bez jakiegokolwiek przyczyny nie zachował terminów do wniesienia odwołania od treści świadectwa pracy, które otrzymał 2 stycznia 1992 r. z prawidłowym pouczeniem o terminie i sposobie żądania sprostowania treści tego świadectwa. Sąd Rejonowy zaznaczył ponadto, że nie znalazł podstaw do ustalenia w trybie art. 189 KPC, że powód wykonywał zatrudnienie w szczególnych warunkach, gdyż powód domagał się tego ustalenia dla celów ubezpieczeniowych. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego w takich sytuacjach roszczenie pracownika podlega oddaleniu z braku

interesu prawnego (uchwała SN z dnia 17 czerwca 1987 r., III PZP 19/87). Sąd Rejonowy wskazał, iż dla uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych powód może złożyć stosowny wniosek w organie rentowym.

Sąd Wojewódzki rozpatrując odwołanie wnioskodawcy przesłuchał czterech świadków, którzy opisali warunki w jakich wnioskodawca pracował w laboratorium filmowym przy przygotowywaniu (przy obróbce) filmów naukowych. Zeznania tych świadków oraz treść świadectwa pracy dały Sądowi Wojewódzkiemu podstawę do stwierdzenia, że praca wnioskodawcy była wykonywana w warunkach szkodliwych dla zdrowia. Sąd jednak podkreślił, iż ...”z uwagi na to, że placówka podlegała Ministerstwu Zdrowia a pracowników zatrudnionych w laboratorium obróbki filmów oświatowych było kilku nie „wywalczyli” sobie odpowiednich uprawnień”...

Trafny jest zarzut kasacji, że Sąd Wojewódzki pominął jakąkolwiek ocenę prawną dokumentów z 31 grudnia 1991 r. (świadectwa pracy wnioskodawcy) oraz zaświadczenia Wydawnictw Lekarskich z dnia 19 sierpnia 1997 r. Nie dokonał też ustaleń czy wnioskodawca wykonywał stale pracę w szczególnych warunkach o znacznej szkodliwości dla zdrowia (art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o z.e.p.) oraz czy wykonywaną przez wnioskodawcę pracę można zakwalifikować do wykazu A stanowiącego załącznik do omawianego rozporządzenia.

Zgodnie z § 2 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach... okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń w wysokości i na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu obowiązującym na danym stanowisku pracy, a okresy takiej pracy stwierdza pracodawca na podstawie posiadanej dokumentacji.

W dotychczasowym postępowaniu Sąd Wojewódzki mylnie, na co też słusznie zwrócono uwagę w kasacji, powołał się na świadectwo pracy z 31 grudnia 1997 r. podczas gdy, jak to już wspomniano, wnioskodawca otrzymał świadectwo pracy tylko w dniu 31 grudnia 1991 r.

Powództwo o sprostowanie tego właśnie świadectwa pracy Sąd Rejonowy oddalił ze względu na upływ terminu przewidziany do zgłoszenia takiego roszczenia ale równocześnie, zgodnie z ustalonym orzecznictwem, Sąd ten wskazał na możliwość dochodzenia ustalenia rzeczywistego charakteru pracy wnioskodawcy w postępowaniu o świadczenia emerytalno-rentowe.

Sąd Wojewódzki dowolnie przyjął, że praca wnioskodawcy nie była szkodliwa lecz miała charakter uciążliwy, mimo, że przez cały czas tej pracy wnioskodawca otrzymywał „dodatek szkodliwy według II stopnia szkodliwości”. Sąd w swoich rozważaniach pominął całkowitym milczeniem zaświadczenie Wydawnictw Lekarskich z dnia 19 sierpnia 1996 r. według którego Adam M. „przez cały okres swego zatrudnienia pracował w szczególnych warunkach, szkodliwych dla zdrowia, przy obróbce materiałów światłoczułych barwnych to jest przy pracach szczególnie obciążających narząd wzroku i wymagających precyzyjnego widzenia”. Sąd Wojewódzki powołał się na pismo Wydawnictw Lekarskich z dnia 15 września 1997 r. o treści odbiegającej od poprzednich dokumentów. W piśmie tym Wydawnictwa Lekarskie stwierdziły, że przebieg zatrudnienia wnioskodawcy jest odmienny od wykazu prac zawartych w wykazie A dział XIV pkt 5 stanowiącym załącznik do omawianego rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. oraz w wykazie A stanowiącym załącznik nr 1 do Zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 lipca 1983 r. (Dz.Urz. MZiOS Nr 8, poz. 40 ze zm.), dział XIV pkt 5. Sąd Wojewódzki nie umotywiował dlaczego to pismo uznał za decydujące dla oceny prawa wnioskodawcy do wcześniejszej emerytury.

Dlatego Sąd Najwyższy podziela wywody kasacji, iż ustalenie Sądu, że praca powoda była tylko uciążliwa, a nie szkodliwa dla zdrowia, pozostaje w oczywistej sprzeczności z treścią dokumentu wymienionego przez Sąd jako świadectwo pracy z 31 grudnia 1997 r.

Sąd nie dokonał żadnych ustaleń odnoszących się do rodzaju prac wykonywanych przez wnioskodawcę. Ustalenia Sądu odnoszą się jedynie do okresu zatrudnienia i stanowisk zajmowanych przez niego w Państwowym Zakładzie Wydawnictw Lekarskich. Powołanie się na dział XIV wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. bez analizy tego przepisu i charakteru wykonywanej pracy - nie wyczerpuje warunków stawianych uzasadnieniu przez przepis art. 328 § 2 KPC.

Ocena prawa wnioskodawcy do wcześniejszej emerytury powinna nastąpić z uwzględnieniem przepisów:

- art. 53 ust. 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o z.e.p.,
- § 1, 2 ust. 1, 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r.,
- wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia, ale nie tylko i nie wyłącznie z działu XIV pkt 5.

Podczas swej długoletniej pracy w laboratorium (ponad 33 lata) wnioskodawca pracował między innymi przy obróbce chemicznej filmów naukowych, ścinaniu

negatywów, opisywaniu świateł oraz korygowaniu barwnym i gęstościowym. Przez cały ten czas miał bezpośredni kontakt z odczynnikami chemicznymi i fotochemikaliami, a także procesem chemicznym Orwocolor, mającym bardzo szkodliwy wpływ na zdrowie. Taki charakter pracy i jej szkodliwość potwierdzili swoimi zeznaniami świadkowie, czego Sąd jednak nie wziął pod uwagę.

Sąd pominął w swych rozważaniach zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 lipca 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu Zdrowia i Opieki Społecznej (Dz.Urz. MZiOS Nr 8, poz. 40 ze zm.), wydane na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. Po zmianie wprowadzonej w 1989 r. (Dz.Urz. MZiOS Nr 2, poz. 20) - dział XIV, poz. 5 tegoż zarządzenia otrzymał brzmienie identyczne jak dział XIV poz. 5 Wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Z uwagi na ograniczenie wprowadzone w obu przepisach, że prace szczególnie obciążające narząd wzroku i wymagające precyzyjnego widzenia zalicza się do prac wykonywanych w szczególnych warunkach tylko w kartografii, montażu mikroelementów wymagającego posługiwania się przyrządami optycznymi oraz przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych - słusznie kasacja wskazała, że powstaje wątpliwość czy ograniczenie to nie wykracza poza ramy upoważnienia zwartego w § 1 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. oraz czy nie pozostaje ono w sprzeczności z definicją pracy w szczególnych warunkach. Odmienne niż przy chorobach zawodowych (art. 237 § 1 pkt 2 i § 4 oraz art. 237¹ KP) definicja zatrudnienia w szczególnych warunkach zawarta jest w art. 53 ust. 2 ustawy o z.e.p. który określa, że „za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników stale zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Przepis ten przykładowo („w szczególności”) wymienia o jakie zatrudnienie chodzi. Szkodliwy charakter pracy wnioskodawcy potwierdzili nie tylko przesłuchani świadkowie (sąd nie podał, dlaczego odmówił ich zeznaniom wiarygodności), ale także dokumenty odnoszące się do okresu zatrudnienia, które potwierdzały, iż dodatek za pracę szkodliwą dla zdrowia był wypłacany wnioskodawcy. Wątpliwości czy rodzaj pracy wnioskodawcy pozwalał na zakwalifikowanie jej do odpowiedniej pozycji Wykazu A rozporządzenia z 1983 r. i zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej Sąd mógł rozstrzygnąć zasięgając opinii biegłego.

Dla oceny czy pracę wnioskodawcy można uznać za wykonywaną w szczególnych warunkach (Wykaz A) należy wziąć pod uwagę zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 1 lipca 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach resortu kultury (Dz.Urz. MKiS Nr 4, poz. 20 ze zm.). Wprawdzie wnioskodawca nie pracował w resorcie kultury i sztuki, ale charakter prac, które wykonywał w Wydawnictwie Lekarskim, był rodzajowo taki sam jaki wykonuje się w kinematografii.

Dlatego też Sąd Najwyższy uznał, że zarzuty naruszenia przez Sąd Wojewódzki przepisów postępowania wymienionych w kasacji są słuszne, a naruszenie tych przepisów miało istotny wpływ na wynik sprawy i na mocy art. 393¹³ KPC orzekł jak w sentencji.

=====